

úgy tűnik, mint a szeretetnek egyenes ellentétje. És mégis Isten szerető cselekedete ez, amit a közösség javára hajt végre. Ha a fejedelem csak azért, hogy a cselekedete külső megnyilvánulásában mindjebben emlékeztessen a keresztyén szeretetre, megengedi a törvénynek és jognak lábbal való tiprását, és megengedi ismét országának kívülről betolakodók által való elnyomását, akkor megtagadja azt a feladatot, amit Isten bízott rá, megtagadja a szeretetet.

Az állam hatalmának gyakorlásánál éppenúgy, mint minden más hivatásnál, két lehetőség van: vagy a világ fejedelmének a szolgálata, vagy Isten szolgálata. Az előbbi akkor történik, ha a hatalmat önmagáért használják. Félelmetes kísértés lakozik a hatalomban, kísértés önzésre és öndicsőítésre. Ezért hangzik Luther intelme: »Annak, aki keresztyén fejedelem akar lenni, bizony le kell tennie arról a gondolatról, hogy uralkodni fog és hatalmas lesz. Mert átkozott és kárhozatos minden élet, amely a maga hasznát és a maga jólétét keresi. Átkozott minden cselekedet, ami nem szeretetben történik. Akkor történik szeretetben, amikor nem a saját maga kedvét, hasznát, dicsőségét vagy kényelmét szolgálja, hanem másnak kedvét, dicsőségét és hasznát.«

Luthernél hasztalan kutatunk kidolgozott államtan után. Amit azonban nyújtott, az sokkal több annál. Megmutatta, hogyan kell keresztyén módon megérteni az államot és annak feladatát. Ez az idő, amely annyira telve van brutális hatalmi vággyal és az állam istenítésével s ennél fogva képmutató keresztyénséggel, az államfogalomban többet kínál fel egyszerű szükségletnél, élvezet a világi hatalommal kapcsolatos isteni tanításhoz. Ehhez nem is nyerhetnénk jobb útmutatást, mint amely adatott nekünk az Újtestamentumban és annak legnagyobb tolmácsolójában: Luther Mártonban.

Fenti előadás elhangzott 1942. évi februárban, Nyköping (Svédország) városában tartott teológiai konferencián. (Svédből ford.: Kendeh György.)

Isten terve.*

Az »Egyházak Világkonvent«-jét (»World Council Churches«) 1948 augusztus 24.—szeptember 5.-ig első ülésre hívja össze Amsterdamba az »Egyházak Ökumenikus Tanácsa«. Ennek a tanácskozásnak az összefoglaló főtémájául a következő témát tűzték ki: »Az ember zűrzavara és Isten terve.«¹ A következő fejtegetések célja, hogy a konvent tárgyalási anyagának egyik alapvető fogalmát (»Isten terve«) helyezze a Szentírás megvilágításába.

* Elhangzott Sopronban a magyar ökumenikus bizottság tanulmányi konferenciáján, 1947 május 11-én.

¹ A tárgyalás anyagát képező kérdéseket vázlatosan összefoglalja a következő füzet: »Man's Disorder & God's Design«, szerkesztette, ill. kiadta: **John C. Bennett** (London, 1947). — A következőkben e füzetet »Man's Disorder« címen idézem.

I.

Az Efezusi levél beköszöntő himnuszában a levél írója hálaadással magasztalja Istent és a mi Urunk Jézus Krisztus Atyját, aki minden lelki áldással megáldott és kiválasztott minket, még mielőtt a világot formálta volna, és szeretetében arra rendelt bennünket, hogy Krisztus által fiaivá legyünk. Így nyerjük el Krisztusban a váltságot, bűneink bocsánatát. Mert Isten nagy bőséggel árasztotta ki ránk kegyelmének gazdagságát, sőt kinyilatkoztatta nekünk akarátának titkát is, szabad elhatározása, jótetszése szerint s ezt a titkot valósítja meg az idők teljességében (Ef. 1,3—10). Az isteni váltság »titkának a terve« (ἡ οἰκονομία τοῦ μυστηρίου Ef. 3,9) el volt rejtve az emberek szemé előtt a teremtő Istenben, de most az apostolnak adatott az a kegyelem, hogy ezt a tervet »világosságra hozza«, hogy »az Egyház által most tudomására jusszon a mennybéli fejedelemségeknek és hatalmasságoknak Isten sokrétű bölcsesége« (Ef. 3,9—10). Mi »az idők teljességének az isteni terve«, az üdvrendje? Mi ez az οἰκονομία τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν (Hf. 1,10) vagy más szóval az Isten kegyelmének és titkának az οἰκονομία -ja (Ef. 3,2. és 9), melyet apostolára bízott s meglyet az Egyház által ad tudtul? A fentebb idézett Ef. 1,10 ezt avval a sokat vitatott kifejezéssel jelöli meg: ἀναεφαλαιώσασθαι αἰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς ἕως καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, vagy, ahogyan a latin fordítás sokkal ismertebb kifejezése mondja: *instaurare omnia in Christo, quae in terra sunt.*²

Mivel ennek a kifejezésnek az értelme erősen vitatott, azért a szöveg összefüggése alapján egyelőre a következő mozzanatokat kell kiemelni:

² A görög ἀναεφαλαιώσασθαι a. m. „összefoglalni“, „summázni“, azután „fejezetekre osztani“, és „összefoglalva megismételni“, pl. egy beszédet vagy értekezést a végén összefoglalni, „recapitulare“, „összefoglalva befejezni“. — A latin „instaurare“ a. m. „elkészíteni“, „rendezni“, „újból rendezni“ és „felújítani“ (pl. „sacra“, „ludos“), végül „helyreállítani“, „új-jáépíteni“ (pl. „Gallias“, „urbes“), de vonatkozhatnak a kifejezés a lélekre és a lelki dolgokra is (pl. „instaurati sunt animi“). A görög és a latin szónak ezek a különféle jelentései tükröződnek a különféle fordításokban is. V. ö. revidéál! Károlyi: „ismét egybeszerkeszt magának mindeneket Krisztusban“; Czeglédy (1930-as kiadás): „hogymint főben egyesítsen mindent a maga számára Krisztusban“; Raffay: „hogymint mindent, ami az égben és a földön van egyesítsen Krisztusban“; Masznyik: „hogymint mindent, ami a mennyben avagy a földön van, egyesít Krisztusban“; Kecskeméthy: „hogymint újra összefoglal mindent a Krisztusban“; 1938-as u. n. Próha-biblia: „hogymint főben egyesítsen a maga számára mindent a Krisztusban“. A katolikus revidéált Káldy-fordítás a Vulgata nyomán így fordít: „hogymint helyreállítson Krisztusban mindent“, s ehhez a következő jegyzetet fűzi: „Krisztus, mint az emberiség és a teremtés (!) feje s központja, mintegy egybefoglalja az összes élő és élettelen teremtményeket az égben és a földön, és helyreállítja köztük a helyes viszonyt, melyet a bűn megzavart“.

1. Isten Krisztust tette »fejjé«, nevezetesen az Egyház fejévé (Ef 1,22), s neki, mint fejnek rendelt alá mindent.

2. Ily módon »oglalja össze«, mintegy »summázza« Isten Krisztusban a mindenséget, mindazokat, amik az égen, s mindazokat, amik a földön vannak. Ez a summázás pedig azt jelenti, hogy Isten Krisztusban az egész teremtett világnak új egységet ad, teremtését »helyreállítja« és így tökéletes céljához eljuttatja. Végül

3. Isten ezt a »titkot«, mely Istenben el volt rejtve örök időktől fogva, »az Egyház által« adja tudtul s mint egykor a pogány népekhez küldött apostolnak (v. ö. Ef. 3,2), úgy az Egyháznak is tiszte és szolgálata — egyebek közt — az is, hogy Istennek lejt a titkát hirdesse a »népek«, a »világ« felé.

Valamivel részletesebben mondja meg ugyanezt Pál apostol Róm. 8,20—23 verseiben. Ebből az igéből a következő mozzanatokot kell kiemelni:

1. A »teremtett világ« »a hiábavalóság hatalmába került«, ezért most »a mulandóság szolgálatában van«, vagy pontosabban a mulandóság »rabszolgasága« alatt szenved. Ezért »sóhajtozik és vajdik mind mostanáig«.

2. De a teremtett világ »fel fog szabadulni a mulandóság szolgálatából, hogy részesedjék Isten gyermekei dicsőségének szabadságában«.

3. Mi magunk, akik hiszünk Krisztusban s így megváltottai, »gyülekezetek« vagyunk, a Lélek zseggéjét vettük ajándékul. Így életünk mutatja már a Krisztus által történt megújítás jeleit. Ennek ellenére mi is »sóhajtozunk magunkban s várjuk, hogy Isten fiává fogadjon bennünket, azaz megváltsa testünket«.

A hangsúly ebben az összefüggésben nem azon az üdvterven van, melyet Isten kinyilatkoztatott övéinek, mint örökkévaló végzését, hanem azon a megváltáson és szabadításon, melyet Krisztus által övéinek készített. De a megváltás műve teljessé akkor válik, ha a »zsidók« és a (pogány) »népek« »eggyé lesznek« és ha e keletőt egy új emberré teremti »ő magában, békességet szervezve« (Ef. 2,14—15). Ekkor viszi végre és teszi teljessé Isten egész üdvtervét, azt, amit Ef. 1,10 így jelöl meg: *οικονομία τοῦ πνεύματος τῶν καιρῶν* aminek a tartalma fejeződik ki ezekben a szavakban: *ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς* Feladatunk az lesz, hogy Istennek ezt a »tervét« vizsgáljuk meg az Újszövetség igéjének a világosságában.

II.

*Az egész teremtett világ »a hiábavalóság hatalmába került« és »a mulandóság szolgálatának« jármában nyög, — mondja Pál apostol. Nem részletezi, mi az a *ματαιότης*, az a »hiábavalóság«, »céltalanság«, aminek a teremtett világ alávetett, miért üres és csalóka, miért látszat az emberi törekvés, igyekezet, sőt a jóra igyekvő forró, kitartó és céltudatos akarat eredménye is. Magyarázatul ehhez a kifejezéshez főként az szolgál, amit az Ószövetség, benne is — öként a Prédikátor könyve ír. Itt hangzik fel elemi erővel a siralmas panasz: minden csak hiábavalóság, üressé lett, semmibe markoló csalódás és látszat. »Minden hiabavalóság! Mi haszna van*

az embernek minden fáradozásából, mellyel gyötri magát a nap alatt? Egyik nemzedék megy, a másik jön; a föld pedig megmarad... Ami volt, ugyanaz, ami ezután is lesz, és ami történt ugyanaz, ami ezután is történik és nincs semmi új a nap alatt.« (Préd. 1,2—4, 9). Folytathatnánk és idézhetnénk véges végig a Prédikátor könyvét, amint sorra veszi életünk értékeit, örömeit, az emberi tudást és bölcseséget, a munkát és fáradozást. De végezetül is arra mutat rá: mindez céltalan, üres látszattá leit: »hiábavalóság«, *ματαιότης*. »Az egész mindenség hiábavalóság, minden élő ember« — mondja Zsolt. 39,6 a görög szöveg (LXX) szerint.³

Amit az Ószövetség mond a Prédikátor könyvében, nem valamilyen pesszimista világfelfogás világfájdalmas megnyilatkozása. Aki nem kendőzi el a valóságot, hanem komolyan számot vet vele, az kénytelen felismerni azt a mély igazságot, mely az idézett igékben élénk táruul. Az emberi munka és hiábavalóság fáradozása, életünk mulandósága a tulajdonképeni átok rajtunk embereken. Időt álló maradandóságot, »örökkévalóságot« akarunk biztosítani legalább alkotásainknak, ha már magunk kénytelenek vagyunk elmenni a minden halandók útján. S nemcsak mi magunk, de sirba száll mindaz is, amit értékek, életünknel is becseesebbnek és maradandóbbnak tartunk, sirba száll az is, amivel gazdagítani akarjuk hozzánk tartozóinkat, embertársainkat, népünköt, sőt talán az egész emberiséget. És sirba száll az is, amit a legnagyobbak alkottak, ha nem mindjárt velük együtt, nos, akkor talán nemzedékek multával, de kérlelhetetlenül és visszavonhatatlanul áll mindenre, ami emberi és e világi, ami emberi alkotás, és teremtmény, a halál és a mulandóság törvénye.

Ugyanezt érzi át a mai ember is, — talán erősebben, mint »boldogabb időkben« élt régebb nemzedékek. Mert az elmúlt években az egész emberiségre szakadt szörnyű átélések nyomán még bizonytalanabbá vált egzisztenciánk. Mi láttuk és átélünk a háború rettenetességeit, amikor másodpercek borzalmaiban semmisült meg emberi életek, hosszú nemzedékek, évszázadok fáradságos munkájának minden gyümölcse és eredménye, sok olyasmi, amire meg gondolatlan időkben könnyelműen rámondtuk, hogy »maradandó alkotás« és hogy »örökkévaló«. Mi láttuk, hogyan válik céltalanná a munka és a fáradság, a küzdelem egy jobb és tisztultabb életformáért, olyasmiért, amit a szó legnemesebb értelmében vett humanumnak nevezünk. Céltalanná és értelmetlenné válik, mert mindent elnyel a kikerülhetetlen pusztulás és minden jóra törekvést elborítanak a gonoszságnak és az enyészetnek mindent a halál némaságával elfedő árjai.

Az emberi gondolkodás megkísérelheti, — aminthogy rem egyszer megkísérelte és mindig újólá megpróbálja, — hogy ne csak a mulandóság jelenségeit illessze bele a folyton változó élet rend-

³ A héber szöveg szerint: „Életed olyan előttd, mint a semmi; bizony lehetként áll mindegyik ember“. A görög szöveg lényege szerint nem mond újat, csak kiterjeszti a héber szöveg értelmét a mindenségre, ill. bekapcsolja egyén életünket a mindenség ritmusába.

jébe, hanem természetes magyarázatot is keressen mindarra, amé-
átokként üli meg életünket és a hiábavalósággal folytatott sziszi-
fusi küzdelemmé teszi a legjobb, a legnemesebb és legszentebb
értékekért vívott fáradozásunkat, harcunkat. Ismerjük az ilyen tö-
rekvéseket, de nem feladatunk sem az, hogy felsoroljuk és vázoljuk,
sem az, hogy bírálat tárgyává tegyük őket. A mi feladatunk, hogy
az Irás világitásába állítsuk az elmondottakat.

Az apostol számára nem magától értetődő, hogy a teremtett
világ a mulandóság hatalmában van, így ez számára nem is »ter-
mészetes« vagy másként: nem tartozik bele Isten teremtési rendjébe.
A világ »alávetetett« a hiábavalóságnak és pedig »nem önként«,
hanem »a miatt, aki azt alávetette«. Ez pedig azt jelenti, hogy a
világ a hiábavalóság hatalmába annak akaratából került, aki a
világot Ádám bűnesete miatt kiszolgáltatta a mulandóságnak és
a »hiábavalóságnak«, a tehetetlen fáradozás mindig megújuló és
mindig célt tévesztő nyomorúságának. Róm. 5,12—21. verseiben
rajzolja meg az apostol megrázó erővel Ádám bűnesetének a követ-
kezményeit. »Annak az egy embernek a vétke miatt minden emberre
kihatott a kárhozható ítélet«, »a halál minden emberre áterjedt,
mivel mindannyian vétkeztek.« Minden ember bűnössé lett. Ez pon-
tosabban nemcsak azt jelenti, hogy az ember, — azaz minden ember
— szembefordul Istennel egyszer-mászor, egyik vagy másik cse-
lekedetével, hanem azt, hogy az ember — minden ember, kivétel
nélkül, — a bűnnek, az Isten elleni lázadásnak, az Isten ellen for-
dulásnak a hatalmába kerül. Minden ember megszegi Isten akara-
tát, nemcsak esetenként, oly módon, hogy azután ismét visszatér-
hetne vagy visszatérne az Isten iránti engedelmességbe, hanem
akarata teljesen és maradéktalanul elfordul Istentől és az Isten-
ellenesség hatalmába kerül. Ezért hat ki a bűn az élet minden terü-
letére s nem szorítkozik kizárólag az Istenhez való viszonyunkra.

Hogy pedig mit jelent a *bűn és az Istentől való elfordulás az
ember és a népek életében*, azt Pál a Róm. 1,18—32 verseiben ál-
lítja olvasói elé. A bűn nemcsak avval az emberiek következmények
jár, hogy az ember a bűn hatalmába kerül, szolgájává lesz a bűnnek.
A bűn azonnal kihívja maga ellen Isten haragját. Így közvetlen kö-
vetkezménye az is, hogy Isten ítélettel sújtja azt az embert, aki
bár ismerte Istent, de mégsem dicsőítette őt mint Istent és így
teljes okosságával együtt »hiábavalóságra jutott« *εὐσεβείᾳ καὶ
Róm. 1,21*), vagyis a hiábavalóság hatalmába került. Az Istentől
elfordult ember minden vélt bölcsesége ellenére is bagytaggá lett:
Istennek nem szolgált, de szolgált a maga alkotta isteneknek, ha-
talmába került a világ titokzatos erőinek, ezek lettek istenei. Az
ítélet pedig az, hogy Isten kiszolgáltatta az embert, kiszolgáltatta
bűnös vágyaknak, szegyenletes szenvedélyeknek, nemtelen érzületek-
nek. Szenvedélyeivel, gonosz kívánságaival és nemtelen érzületével
az ember maga teszi tönkre önmagát. Aláírta egzisztenciájának
alapjait, állandóan lerombolja, amit fáradságos munkával épít és
alkot, megbontja és szétrombolja az emberi együttélés elengedhet-
etlen feltételeit, kezdve a közösségi együttélés alapsejtjén, a családon
emberi együttélés legmagasabb formájáig, az államig. Ez az Isten

s felfelé a társadalmi berendezkedések különféle alakulatáig és az ítéletéből származó kiszolgáltatottság rombolja le az Isten képre teremttségünket, teszi tönkre az imago Deit, tesz bennünket embertelen emberekké. S ugyanez a kiszolgáltatottság mállasztja szét szociális egzisztenciánk alapfeltételeit, tesz bennünket — bizonyos fokig és bizonyos értelemben minden embert — aszociálissá és antiszociálissá.

Egyfelől tehát a bűnben és abban a hatalomban, melyet a bűn minden ember és minden emberi életmegnyilvánulás fölött gyakorol, másfelől pedig az Isten ítéletében van a gyökeré és a végső oka életünk és a világ zűrzavarának, annak a ματαιότης-nak, mely tehetetlen és céltalan vergődéssé teszi nagyra, szépre és jóra törő, maradandót alkotni akaró élni-akarásunkat. A bűn és az ítélet miatt lesz semmivé és üres látszattá minden külsőleg fényes haladás, úgyhogy az emberiség életútjának a végén nem az egyre tökéletesbülő fellendülésnek, a prosperitásnak a boldog kényelme, a tökéletes béke vágyalmának a beteljesedése ragyog, hanem a civilizáció előrehaladását beárnyékolják az egyre szörnyszerűsebb katasztrófák, a pusztítás hatalmainak gátlás nélküli dühöngései egészen az emberiség végső öngyilkosságáig, — amint az éppen napjainkban az ítélet tüzeinek színeivel rajzolódik fel előttünk az atomenergia felszabadításának rémképeiben.

Amit pedig itt a Római levél néhány szakaszának kapcsán elvonultattunk szemünk előtt, az nem egyedül Pál apostolnak a szemléletmódja az Újszövetségben. Ha nem is ugyanezekkel a szavakkal, de alapján ugyanezt hirdeti az egész Újszövetség. Jézus úgy beszél az emberekről, mint akik »gonoszok« (Máté 7,11), a Hegyi Beszéd törvényértelmezésével pedig feltárja az emberi szív titkos gonoszságának a legeldugottabb indulatait is (v. ö. Máté 5,21 kk.) De ugyanő képek hosszú sorával rajzolja meg az ítéletet (pl. Márk 13,1—37) és példázatainak ismételtén visszatérő képzele valamilyen formában Isten számonkérése és ítélete. Nincs szükség ennek a részletezésére, aprólékos bizonyítására. Elég annak a megállapítása, hogy a világ zűrzavara az egész Írás egyöntetű tanúságtételé szerint a bűn következménye és Isten ítélete a világ fölött.

III.

A mulandóságnak, a hiábanvalóságnak, a ματαιότης-nak és vele együtt a szenvedésnek és nyomorúságnak, a halálnak és örökös pusztulásnak való kiszolgáltatottság, bibliai nyelven: az ítélet nem utolsó szava Istennek a világhoz. Nem ez Isten »tervének« és »háztartásának«, οἰκονομία-jának az értelme és a célja. Isten magavetette a világot a hiábanvalóság és mulandóság hatalma alá, — de mégsem hagyta reménység nélkül. Mert maga a teremtett világ is fel fog szabadulni a mulandóság szolgálatából, hogy részesedjék az Isten gyermekei dicsőségének a szabadságában« (Róm. 8,20—21).

Az evangélium ennek a reménységnek az ígéje s az egész Újszövetség üzenete tulajdonképpen nem más, mint ennek a reménységnek a hirdetése, a hirdetése annak, hogy a mulandóság hatalmai-

nak, a bűn és gonoszság pusztításainak, egyszerűen a Sátán erejének a megtörése és egy új isteni világnak, az isteni igazságnak *δικαιοσύνη* és *ἀληθεία*, a kettő együtt), valamint a bibliai értelemben vett béke világnak a megépítése nemcsak a messze jövőbe tekintő bizonytalan ígéret, hanem Jézus Krisztusban valósággá lett isteni cselekedet. Keresztyének közt ennek a hitnek a tekintetében nincs különbség, különbség van azonban ennek a hitnek az értelmezésében. Pedig sok tekintetben ettől függ, hogy a keresztyénség, pontosabban az egyházak hogyan járulhatnak a maguk részéről hozzá a világ jelenlegi zűrzavarában az emberiség megbékéléséhez, az egyéni, a társadalmi (szociális) és állami élet gyógyításához. Ezért döntő fontosságú, hogy keresztyén hitünknek ezeket az alapvető tényezőket az Újszövetség világításában magunk elé állítsuk.

A mulandóságnak, a bűnnek, gonoszságnak és nyomorúságnak, a halálnak evvel a mostani világgal szemben hirdeti Krisztus *az Isten királyságának* — megszokottabb szóval: az Isten országnak — a βασιλεία τοῦ Θεοῦ-nak az eljövetelét. Mit jelent ez az íge? Jelenti először is azt, hogy ebből a világból, a »hitetlen és Istentől elfordult nemzedék«-ből (v. ö. Mát. 17,17) nem vezet út Istenhez. Isten a mennyből haragjával sújt le az ember gonoszságára és istentelenségére (Róm. 1,18). A világ ítélet alá kerül, Isten királysága csak egy új *αἰών*-ban épül meg, akkor, amikor az Emberfia eljön az ég felhőin, hogy ítéletet tartson, s jobbra felől állítja a juhokat, balja felől pedig a kecskéket. Bármiképpen is értelmezzük azokat a képeket, melyek nagyrészt a hagyományos zsidó apokalyptika képanyagához tartoznak s melyeket Jézus felhasználott Isten királysága hirdetésénél, annyi nyilvánvaló: mindezek a képek, éppen úgy, mint Jézus példázatainak nagy része Isten királyságának az eljövetelét és megvalósulását hozzá kapcsolják az ítélethez, melyben Isten felszámolja ezt a jelenlegi világot minden gonoszságával és a bűn, a halál és a Sátán benne uralkodó hatalmaival együtt. Az Isten királysága tehát nem az a legmagasabb erkölcsi érték, amely felé a jóakarató emberek erkölcsi erőfeszítésükkel töreksznek, vagy amelyet éppenséggel mi emberek valósíthatnánk valamiféle felfelé ívelő, Istenhez egyre jobban közeledő erkölcsi haladás útján. Sőt még csak azt sem lehet mondani, hogy a világ soha nem látott dicsőséges előkészületeket tehet az Isten országnak a fogadására, ha engedelmeskedik az Igének. Mert a világ nem engedelmeskedik az Igének: ha engedelmeskednék, akkor már nem volna »világ«! Az Apokalipszis is képeinek egyre halmozódó sokaságával arra figyelmeztet bennünket, hogy a világ nem közeledik a történelem folyamán Istenhez, ellenkezően, az, aki a világ fölött a hatalmat a kezében tartja, — *ὁ ἀρχὴν τοῦ κόσμου τούτου*, mondja Ján. 12,31, — mindegyere újabb kísérleteket tesz az Isten és a Krisztus elleni harcra mindaddig, amíg az ítéletben meg nem kötöztetik és erejét, hatalmát nem veszti teljesen. *Isten királyságának a megvalósulása tehát nem ennek a mi mostani αἰών -unknak, a mulandóság és hiábaváratóság, a bűn és gonoszság, a halál hatalmában szenvedő világnak az átforgalmazása, hanem a szó szigorú értelmében a »megváltása«, más szóval az, amit az apostol »új teremtés«-nek mond (II. Kor. 5,17).*

Amilyen világosan tanúsítja azonban az Újszövetség, hogy ebből a világból nem vezet út Istenhez s hogy ennél fogva nem ez a világ formálódik át az erkölcsi haladás eszközeivel Isten királyságává, éppen olyan világosan tanúsítja az Újszövetség a másik alapvetően fontos mozzanatot is. Ez pedig az, hogy *a bűnnek és a halálnak ez a világa egyfelől és Isten királyságának az új teremtetése nincs egymáshoz tisztára az idői egymásutániság sima viszonyában.* Más szóval ez a világ és Isten királysága nem úgy viszonylik egymáshoz, hogy e világot majd az ítélet után váltja fel Isten királyságának az új világa. *Isten királysága az evangéliumok tanúsága szerint eszkatológikus valóság, de Isten királyságának az eszkatológija nem tisztára idői jellegű.*

Isten királyságát Isten hozza létre szabad isteni cselekedettel, s ez az isteni cselekedetet nem köti meg semmiféle emberi tett vagy feltétel. Nem akadályozza emberek ellenállása, de nem is hozza közelebb vagy siettetni emberek készülése vagy legyessége. Nem is feltétele semmiféle emberi magatartás. Az evangélium pedig éppen azt akarja lelkünkbe vésni, hogy Isten nem vonult vissza a világtól, nem hagyta azt magára, hanem formálja azt már most is. *Krisztus nemcsak hirdeti az Isten királysága elközeledtét, hanem Őbenne az már itt is van.* Isten királyságának az elközeledtére nem lehet felkészülni olyan módon, hogy keressük a világtörténelem folyásában eljövételének jeleit. Hiszen Jézus már ellenfeleinek is azt mondta, hogy Isten királysága »ott van közöttük» *ἐντὸς ἑμοῦ ἐστίν*, Lk. 17,21). Itt van közöttünk is, mert a váltásági művét djadalmasan elvégzett Krisztus ott van tanítványainál mind a világ végezetéig (Mt. 28,20). Itt van, nem oly módon, hogy lassú fejlődés révén egyre inkább kiterébélyesedik, mintegy meghódítja és kovászával átjárja a világot, — mint ahogyan azt a mustármagról és a kovászról szóló példázat helytelen magyarázata alapján sokszor gondolják, — hanem itt van avval a titokzatosságával, melyet az apostol' avval a paradox formával jelöl meg: »reménységre váltattunk meg!» *τῆ γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν* Róm. 8,24). Itt van úgy, ahogyan Jézus mondja: »Aki hallja az én igémet és hisz abban, aki engem küldött, annak örök élete van, az nem kerül ítéletre hanem átment a halálból az életre» (Ján. 5,24). Valóban úgy van tehát: Isten véghezvitte a váltáság művét és ezzel valami új kezdődött: Krisztus »életében, halálában és feltámadásában, és az Egyház eljövételében egy új kezdetet ismerünk fel az emberiség történetében.«⁴ Jézus, a Krisztus, a második és utolsó Ádám valóban »új kezdet« és pedig nemcsak abban az értelemben, hogy az általa elindított új *αἰὼν* ítélet a régi felett, hanem abban az értelemben, is, hogy *ez az új kezdet itt van már most is közöttünk, itt van a történelemben, mert hiszen »az Ige testté lett.* Ebben van a legmélyebb oka annak, hogy ez a mostani világ és *αἰὼν* egyfelől, mástelől pedig az Isten királyságának az új *αἰὼν* -ja nem állanak egymáshoz az idői egymásutániság sima viszonyában. Krisztus új kezdet *ebben* a világban és pedig éppen abban a paradox értelemben, hogy az Ige

⁴ „Man's Disorder”, 19. lap.

testté lett. Ez azt jelenti, hogy Krisztus ettől a világtól, a bűnök és a halálnak a világtól szabadított és váltott meg bennünket és pedig úgy, hogy a váltság művét ezen a világon, mint a testté lett Ige végzi el. Itt van a legmélyebb gyökere annak, hogy a váltság éppen olyan megdönthetetlen valóság, mint ahogyan egyuttal reménység: valóság a hit Krisztushoz ragászkodó engedelmisségében. Krisztus tehát olyan értelemben »új kezdet« az emberiség történetében, hogy a világ folyása, nemzedékek és korszakok változása, születés és meghalás, szenvedés, nyomorúság, háborúk és békekötések, egyszóval mindaz, amit magában foglal a *καταότης* fogalma, éppen úgy reális valóság, sőt halálos veszedelem az ember számára, mint ahogyan az volt Krisztus előtt is.

A Krisztus által létesített új valóságnak ez a paradox dialektikája nem szűnik meg akkor sem, ha az *Egyházia* tekintünk. Pedig az Egyházról úgy vélhetnénk, hogy az Isten váltságának és munkájának szoros értelemben vett területe. Augustinus óta ezért próbálták sokszor és többféle értelemben úgy megragadni az Egyház jelentőségét, hogy az »Isten országa a földön.« Valóban, az Egyház az a közösség, melyben Isten »új erői központosultnak«, az Egyház »a záloga az új élet teremtői rendjének, melyet Isten akarata a világ számára rendel. Mert nemcsak hírnöke Isten rendjének, hanem egyuttal az a hivatása, hogy annak részleges kinyilatkoztatása (manifestation) is legyen.«⁵ Hiszen az Egyház *Krisztus teste*. Ez pedig egyfelől azt jelenti: az Egyház olyan organizmus, melyben minden egyes tagnak meg van az organikus funkciója s ezt a funkciót Krisztus akarata szerint teljesíti (v. ö. I. Kor. 12, 12 kk., Róm. 12,5). Más szóval az Egyházat és annak minden egyes tagját *Krisztus a Szentlélek új életet teremtő erejével formálja*. Másfelől pedig az Egyház Krisztus teste olyan értelemben, hogy néki feje Krisztus, tőle nyer minden erőt, Krisztus járja át Egyházát életének gazdagságával, ő neveli és növeli engedelmisségben önmaga iránt, hogy *üdvösségszerző tervének kedves, alkalmas eszköze legyen*. Ebben az Egyházban működik a Paraklétosz, aki feltárja a világ bűnét (v. ö. Ján. 16,8), Istentől elszakadottságát a szörnyűséges, leplezetlen valóságában s elvezeti Krisztus választottait minden igazságra (Ján. 16,13), Isten csodálatos üdvtervének, az ő titokzatos *οὐρολογία* -jának a felismerésére. Ez az Egyháznak az a csodálatos szépsége és dicsősége, mely feltárult már a patmoszi látnok szeme előtt is, mikor látta a napfénybe öltözött aszonyt (Jel. 12).

És mégis ebben az Egyházban ott van eleitől fogva a *konkoly*. Nincs mód arra, hogy ezt eltávolítsuk onnét emberi hatalommal. Az Egyház tagjait is eltölti »irigység«, yersengés és visszavonás«, nem a Lélek szerint, hanem »ember szerint járnak« (I. Kor. 3,3), beférkőznek közéjük a legrútább emberi bűnök is, amint arról pl. a jeruzsálemi vagy a korintusi gyülekezet története már az apostói korban tanuskodott. Már kezdetben ott vannak a hamis tanítók, és nincs semmi biztosíték arra, hogy nem sikerül időközönként bito-

⁵ „Man's Disorder“, 19. k. 1p.

rolniok az Egyház tanítóinak a székét is. A konkolyt azért sem lehet eltávolítani, mert a bűn magja ott rejtőzik a legkegyesebbekben is, s aki azt mondja, hogy benne nincs bűn, az magát csalja meg és Istent teszi hazuggá (I. Ján. 1,8—10). Ezért nincs úgy sem, mintha a Krisztus rendelte Egyház az eszmény volna, melyhez a valóságos, a tapasztalati egyháznak mindegyre közelítenie kellene. Az Egyház sem tehet egyebet, mint hogy könyörög és imádkozik nap, mint nap: »Jöjjön el a Te országod« és »Szabadíts meg minket a gonosztól«. Az Egyháznak az a »radikális megújulása«, melynek révén »egyre jobban kinyilvánítja Isten üdvtervét«, nem születik meg semmiféle emberi reformból, hanem egyedül Isten hozhatja azt létre és adhatja ajándékkul Egyházának ingyen való kegyelemből.⁶

Az Egyház minden imádságának és könyörgésének az alap-
hangja és mindig visszatérő refrénje az ősi »Marana tha!« (I. Kor. 16,22): »Ámen, jövel Uram Jézus!« (Jel. 22,20). Mikor pedig az Egyház Krisztus eljövételéért könyörög, akkor az Egyház is várja az Isten fiának dicsőséges megjelenését, várja, hogy Krisztus eltöltse az ő dicsőségével, hogy Isten felragyogtassa azt a csodálatos pillanatot, amikor megvalósul az idők teljességének az *οἰκοτουμία* amikor bekövetkezik az *ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς* és Isten mindent, ami a mennyen és földön van mintegy summáz, összefoglal, de egy-
uttal meg is újít Krisztusban. Az Egyház tudja, hogy az időknek ez a teljessége egy új *αἰὼν* -ban érkezik el. De minden reménységével és vágyódásával könyörög a mulandóság és hiábavalóság, a *φθορά* és *μταίωσις* világából ezért a szabadulásért.

IV.

Van-e az Egyháznak küldetése ebben a világban, noha minden reménységével Isten új teremtése, új világa felé feszül? Avagy talán lenézi és megveti ezt a világot, kimenekül belőle a pusztába, hogy remeteséget vállalva azt az illuziót keltse: csak ott él Istennek és csak akkor élhet Istennek, ha a pusztában van, míg minden más életforma megalkuvás? De Krisztus maga azt hirdeti: Nem azért küldötte Isten a világba Fiát, hogy megítélje a világot, hanem hogy a világ üdvösséget nyerjen általa« (Ján. 3,17). Még világosabban mondja ezt meg az az Ige, melyben Jézus arról a Szentlélekről, a Paraklétoszról szól, aki a kinyilatkoztatást, Krisztus művét folytatja e világban. A Paraklétoszról azt olvassuk, hogy az »megfeddi« a világot (Ján. 16,8). Ez pedig pontosabban azt jelenti, hogy a

⁶ „Man's Disorder“, 20. lap: „Minden közös (egyházi) munkának az alapjául szolgál annak a közös hangsúlyozása, — az a meggyőződés, hogy ezek a tényleges egyházak fel vannak hívva saját életük radikális megújulására, hogy tökéletesebben nyilatkoztassák ki Istennek rájuk vonatkozó tervét. Az Egyházban mindig együtt kell meglennie annak a hitnek, hogy az **valóban** új teremtés, avval a követeléssel, hogy azzá kell lennie, aminek Isten rendelése szerint lennie kell“.

Paraklétoz nemcsak feltárja a világ előtt bűnét, mellyel Istentől elfordult és magát ítéletre, kárhozatra méltóvá tette, nemcsak megmutatja Jézus kinyilatkoztatásának isteni »igazságát«, azt, hogyan leszünk igazak Isten előtt és fogad el Isten minket igazaknak, és hogy e világ fejedelme minden látszólagos hatalom ellenére is már »megítéltetett«, hanem egyuttal a világot megtérésre szorítja. Megtérésre szorítja nemcsak a bűnnek, Istentől elszakadottságának a feltárásával, hanem avval is, hogy felajánlja neki Isten kegyelmét, mellyel Isten megbocsátja bűnét és Jézusért igaznak fogadja el. És megtérésre vezeti a világot, azzal is, hogy a Sátán, e világ fejedelme nem diadalmaskodhatik minden szörnyű hatalma és látszólagos pillanatnyi diadalma ellenére sem. Az igazság diadalába vetett hitnek a keresztyén értelme és mélységes igazságtartalma éppen az, hogy e világ fejedelme megítéltetett és soha többé nem maradhat győztesként a porondon. Vele pedig buknia kell minden hazugságnak és gonoszságnak is.

Ha azonban ez a Szentlélek műve, akkor ebben egyuttal benne van az Egyház küldetése is. Mert az Egyház Krisztus teste, azaz szolgálja és eszköze Krisztusnak, Krisztus pedig szolgálatát az Egyházban a Szentlélek által végzi el. Ez más szóval azt jelenti, hogy *az Egyháznak van küldetése a világhoz. Ez a küldetés azonban nem világi feladat, vagy program a világ számára, hanem krisztusi küldetés vagy helyesebben krisztusi szolgálat.*

Az elmondottakból világos, hogy az Egyháznak nem küldetése és nem feladata, hogy jezt a világot átformálja vagy akár »megszentelje« Isten országává. Tehát nem feladata az Egyháznak egy új »tökéletes« életforma kiformálása, új társadalmi, szociális vagy gazdasági rend felépítése, új kultúrának és civilizációnak a teremtése, vagy ehhez hasonló. Minden ilyen kísérlet az Egyház kezén is emberi kísérlet marad s ezért mindegyre alá van vetve a mulandóság és hiábavalóság hatalmainak. Ezért nem lépett fel sem Jézus, sem az apostolok s velük az első gyülekezet sem szociális, sem gazdasági, sem kulturális, sem politikai programmal.

Az igazi, bibliai értelemben vett Egyház eleitől fogva másként teljesítette küldetését a világ felé. Ezt az Újszövetség alapján röviden néhány pontban foglaljuk össze.

1. Jézus már a Hegyi Beszédben feltárja Isten tökéletes akaratát s odaállítja a szeretet parancsolatába a tanítvány elé Isten követelését. »Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletesek!« (Máté 5,48). Istennek az akaratát életformáló erővé válik a tanítványokban. Ehhez képest inti az apostol is mindegyre gyülekezeit. »Formálódjatok újjá lelketetek megújhdása szerint, hogy meg tudjátok ítélni mi az Isten akaratát, mi jó, kedves és tökéletes« (Róm. 12,2). Így lesz a tanítvány »a világ világossága, a földnek sava« (Máté 5,13—14). *Az Egyház első szolgálatát a világ felé éppen az, hogy megmutatja az Isten jó, kedves és tökéletes akaratát.* Az Egyháznak Istennek ezt az akaratát nem mint erkölcsi eszményt kell hirdetnie, mely felé a jóakarátú embereknek az erkölcsi haladás útján kell közeledniök, hanem mint Isten örök és

változhatatlan törvényét, mely mindenkire feltétlenül és maradéktalanul kötelező, s amelyet sem egyesek, sem pedig közösségek, sem alattvalók, sem felsőbbiségek nem szeghetnek meg büntetlenül, még kevésbbé tehetik magukat túl azon, vagy változathatják meg. Az Egyháznak Isten e jó és tökéletes akaratát nem úgy kell hirdetni, mintha az csak a világ felé tekintő törvény volna, hanem hirdetni kell úgy, mint azt az engedelmességet, mellyel a keresztyének szolgálnak Istennek. Isten jó és tökéletes akaratának állandóan valósulnia kell az Egyház életében: ez a Szentlélek munkája és életformáló ereje. Nélküle nem Egyház az egyház és nem keresztyén a megkeresztelt. A Szentléleknek ez az életformáló ereje tanúsítja Isten kegyelmét, mely bűneink bocsánatában és az új élet ajándékában ragad meg bennünket. *Amikor az Egyház Isten jó és tökéletes akaratát hirdeti, akkor Isten kegyelmének az evangéliumát közvetíti* mindazoknak, akik hisznek Jézus nevében, és ugyanezt a kegyelmet kínálja fel mint megtérésre hívó ígét a hitetlen világnak is.

2 Ezzel szorosan összefügg a másik szolgálata is az Egyháznak. *Az Egyház kell, hogy Egyház legyen, mely »szentséggel és Isten iránti őszinteséggel«* (II. Kor. 1,12) *forogódik a világban.* Ezért az Egyháznak ki kell vetnie magából mindazt, ami nem engedelmeskedik és nem szolgál Urának. Tudjuk, nem szabad rajongásba esnünk. Semmiféle egyházfegyelemmel, de még megtérési és ébredési vagy megszentelődési mozgalmakkal sem lehet megteremteni a szentek tiszta és tökéletes gyülekezetét. Ezt az apostolok is tudták. Mégis minden igyekezetükkel azon voltak, hogy tisztán, szeplő nélkül és mocsoktalanul tartsák a gyülekezetet. Pál kiméletel nem ismerő hajthatatlansággal gáncsolta gyülekezeteiben a bűnt (v. ö. a korintusi gyülekezetben előfordult eseteket és az apostol leveleit e gyülekezethez), és mondott anatómát azokra, akik »más evangéliumot« hirdetnek, még ha mennyből alászállóit angyal volna is az illető (v. ö. Gal. 1,8). Bizonyos, hogy az Egyháznak a világ felé néző küldetését és szolgálatát talán semmi sem akadályozza és semlegesíti annyira, mint az a sok bűn és szenny, amely Krisztus híveihez tapad, s nem utolsó sorban az a sok irigység, versengés és visszavonás, mely az egyházakon belül és az egyházak közt tapasztalható. Az Egyházon »ne legyen szeplő vagy ömörögzés, vagy valami afféle; hanem legyen szent és feddhetetlen« (Ef. 5,27). A világhoz való viszonylatban is egyik fontos feladata az ökumenikus mozgalmaknak, hogy az egyházak közt a megértésnek és megtérítésnek, az egymáshoz közeledésnek a nagy művét szolgálják abban az értelemben, ahogyan az apostol inti a korintusiakat: *»Mindnyájan egyképpen szóljatok és ne legyenek köztetek szakadások, de legyetek teljesen egyek ugyanazon értelemben és ugyanazon véleményben«* (I. Kor. 1,10).

3. *Az Egyház szolgálata a világ feje az is, ahogyan az Egyház Istennek szolgál, őt tiszteli és dicsőíti,* magasztalja mindazért a kegyelemért, szabadításért és váltságért, melyet Krisztus által véghez vitt. Isten királyságának a »titkait« (Máté 13,11) nem látja meg és nem ismeri fel a világ, ahogyan nem ismeri sem az

Atyát, sem pedig a Fiút (Ján. 16,3). Amikor az Egyház szolgál Urának, akkor kell, hogy »avval az erővel szolgáljon, melyet Isten kíd: hogy mindenben Isten dicsőíttessék a Jézus Krisztus áltai, akinek dicsőség és hatalom örökkön örökké!« (I. Pét. 4,11). Az Isten dicsőítésének ebből a szolgálatából sok elveszett az Egyházban, amióta az Egyház szervezkedési formájában egyre inkább világi példaképek után indult, és istentiszteletében, valamint a kegyelmi eszközökkel való élésben, a felvilágosodás gondolkodásmódja jutott érvényre. Lassanként egyre inkább felismerjük azt a károsodást, mely ily módon érte az Egyházat és arra törekszünk, hogy az elveszett kincseket visszaszerezzük. Ily módon az Egyház is mélyül és erősödik a hitben, gazdagodik és gyarapszik a Lélek ajándékaiban. De ugyanakkor ez szolgálat a világ felé is. Mert az *Egyház küldetése a világ felé, hogy istentiszteletében és a kegyelmi eszközökben való szolgálatban tükröztesse Isten dicsőségének a gazdagságát.*

4. A missziói paráncs a világ népeit átfogó egyetemességével kívül esik itteni feladatunkon. Súlyos feladattá és megpróbáltatássá válik azonban az egyház számára a mai világban mindaz, amit az utolsó évtizedekben *szekuláris vallásoknak* szoktunk nevezni. Az új pogányságnak a legkülönfélébb áramlatai éppen azok közt a népek közt támadtak és jutottak félelmetes erőhöz, melyeknek körében az evangélium üzenete évszázadok óta hangzik, s melyeket nem alap nélkül szoktunk még »kereszténynek«-nek mondani. Az egyházak féltékenységükkel és elvilágiasodásukkal, a keresztények pedig hitetlenségükkel és a világhoz alkalmazkodó életmódjukkal maguk is nem kis mértékben felelősek a modern világ hitetlenségéért és az új bálványok hatalomra jutásáért. Mindezt mélységes bűnbánattal és szegénnyel, alázattal és Isten új kegyelméért esdekelve kell megvallanunk. Éppen ezért olyan súlyos feladat, de egyuttal magasztos küldetés is az Egyház számára, *hogy a szekuláris vallások új isteneivel és sokszor a legkülönfélébb álarcok alá rejtőző bálványaival szemben tegyen tanúbizonyságot az egyetlen igazi váltságról*, mely a Jézus Krisztusban adatott. Ezt szokták ma az *Egyház »prófétai szolgálatá«*-nak mondani. Ezt a szolgálatot várja tőle sokszor leginkább a világ és talán e szolgálat teljesítésénél talál az Egyház elsősorban nyitott fülekre. Mert a világ maga is sóhajtozik, nyög és szenved új bálványainak az igájában és várja a szabadító szót és cselekedetet, mely azoknak rabságából kiment. Annál felelősegteljesebb és nehezebb az Egyház küldetése és szolgálata, mert ebben a küldetésben hűséges az Egyház csak akkor lesz, ha nem enged sem politikai áramlatoknak, sem világnézeti irányzatoknak, vagy divatoknak, ha nem hull térdre a hatalom előtt és nem émitja el a bűn nyomorúsága miatt ítélet alatt szenvedőknek a zúgolódása, s ha nem lesz szolgájává sem alacsony-, sem magasrendűeknek. Ezt a szolgálatot az Egyház csak akkor teljesítheti, ha enged a Paraklétoz vezetésének, aki feltárja a világ bűnét és elvezet minden igazságra.

5. Az Egyháznak a »prófétai küldetésével« függ össze — s a kettő mégsem ugyanaz, — hogy az *Egyháznak hirdetni kell a világ felé Isten örökkévaló változhatatlan törvényét, azt a megdönthet-*

ten végzését, hogy »megfizet kinek-kinek cselekedetei szerint« (Róm. 2,6). A világtörténelem nem olyan értelemben az ítélet, hogy a világ a maga tapasztalati eszközeivel ismerhetné fel, hogyan jutalmaz és hogyan büntet az Isten. Csak a hit véli felismerhetni életünk egyes fordulójában, a nemzetek történetének változásában, a világ sorsának alakulásában hol Isten kegyelmének ajándékait, hol pedig ítéletének büntető csapásait. Annál nagyobb a felelőssége az Egyháznak, hogy hirdesse; senki sem vétkezhetik büntetlenül. Egyesek éppen úgy mint a közösségek, családok, népek és nemzetek, a társadalom és az állam egyaránt kell hogy mindig szemelőtt tartsák Isten törvényét és neki engedelmeskedjenek. Istennek ez a megmíthatatlan törvénye lehet csak életfelfogásunk alapja, ehhez kell igazodnia minden közösségi és társas (szociális) életnek, különben saját alapjait ássa alá és életfontosságú előfeltételeit semmisíti meg. Isten örökkévaló törvényének a hirdetése a világ felé az Egyháznak küldetése, de egyuttal egyik legfontosabb szolgálata is, melyet teljesíthet azok felé, akik a bűn és halál hatalmában vannak. Ennek a küldetésnek a teljesítésével lett a törvény »nevelőmester a Krisztusra« (Gal. 3,24).

6. Már hangsúlyoztuk, hogy az Egyháznak nem feladata, hogy az evangélium alapján próbáljon felépíteni társadalmi vagy gazdasági rendet vagy kultúrát, ill. civilizációt. *Még kevésbbé volna helyes, ha az Egyház valamilyen társadalmi vagy gazdasági rendet, vagy valamilyen politikai életformát, valamely kultúrát (civilizációt) keresztényen bélyegzővel látna el*, illetve azt minősítené az egyetlen keresztény társadalmi stb. rendnek. Intő figyelmeztetéssel szolgál e tekintetben, hogy *az első kereszténység nem lépett fel sem szociális, sem gazdasági, sem politikai, sem kulturális programmal.* Még az ókor legsúlyosabb szociális kérdésével, a rabszolga-kérdéssel szemben sem érvényesített az apostoli kereszténység forradalmi törekvéseket. Ellenkezőleg, Pál apostol a korintiusiakat arra inti, hogy »kiki amely hívásban elhivatott, abban maradjon« (I. Kor. 7,20). Onesimost pedig, a szökött rabszolgát visszaküldi gazdájához, Filemonhoz (lásd a Filemonhoz írt levelet). A szociális kérdés megoldása az apostoli kereszténység számára nem a szociális forradalomban van, hanem egészen másutt: Filemon a szökött rabszolgát úgy kell hogy visszafogadja, mint »szeretett testvért« (Filem. 16). Pál nem írja Filemonnak, hogy tekintsen el a kártól, melyet neki Onesimos okozott, hanem magára vállalja a rabszolga által elkövetett jogtalanságot és Onesimos tartozását (Filem. 18). Így alakul ki a gyülekezetben új testvéri viszony azok között, akik közötti szociális tekintetben súlyos különbség, sőt talán szakadék van. Ilyen értelemben »nincs zsidó, sem görög, nincs szolga, sem szabad, nincs férfi, sem nő: mert ti mindnyájan egyek vagytok a Krisztus Jézusban« (Gal. 3,28).

Ez az új testvéri közösség lesz az alapjává azoknak az intelmeknek, melyek az apostoli levelekben a gyülekezetben élő keresztény testvérek szociális viszonyait rendezik. Egyfelől már a gyülekezet maga is új szociális közösség, olyan közösség azonban, mely alapvető módon részesedés Krisztus testében és vérében (I. Kor.

10,16—17). A Krisztusban való részesedés által lesz a gyülekezet Krisztus testvé, — ma azt mondanánk, olyan organizmussá, — melyben a tagok szolgálata jó rendben kiegészíti egymást (I. Kor. 12,12—31). Ez a szolgálat nemcsak azt jelenti, hogy a gyülekezetben »mindenek ékesen és jó renddel legyenek« (I. Kor. 14,40), hanem jelenti »egymás terhének a hordozását« és ilyen módon »Krisztus törvényének«, t. i. az egymást megsegítő testvéri szeretet parancsolatának a betöltését (Gal. 6,2, v. ö. Ján. 13,34). Ez a testvéri közösség és benne a szolgálatok egymást kiegészítő »jó rendje« építi fel a gyülekezet belső rendjét.

Az új testvéri közösség azonban nemcsak a gyülekezetnek, mint új szociális közösségnek a belső rendjét építi, hanem — másfelől — új alapon rendezi a *gyülekezet tagjainak egymáshoz való szociális viszonyát* is. Eleitől fogva megfigyelhető a gyülekezetben egy új szociális magatartás. Ez jelentkezik már a jeruzsálemi gyülekezetben is, amelyről azt olvassuk, hogy »a hívők sokaságának szíve-ferke egy volt, senki semmi vagyonát nem mondta a magáénak, hanem mindenük közös volt« (Csel. 4,32, v. ö. 2,44). Ez a közösség a szeretetnek és egymást megsegítésnek a közössége.⁷ Ez az új közösség nem változtatja meg a meglévő szociális adottságokat és kereteket. Ez nemcsak a rabszolgaságra vonatkozó és fentebb említett apostoli rendelkezésből látszik, hanem tanulságosan nyilatkozik meg az u. n. »házi táblák«-ban is (v. ö. Kol: 3,18—4,1; Ef: 5,22—6,9; I. Tim. 2,8—15; 6,1—10; Tit: 2,1—10; I. Péter 2,13—3,17). Az apostoli intelem ezeknél a szociális alapviszonyokból indul ki s azokat tölti meg új tartalommal, mely a Krisztusban nyert váltsághoz

⁷ Ezt a közösséget szokták sokszor úgy emlegetni, mint az **ösgyülekezet** „**kommunizmusát**“ Kommunizmusnak nevezni a jeruzsálemi gyülekezet közösségét, azonban nagyon is félreérthető, sőt könnyen megtévesztő dolog. A „kommunizmus“ t. i. a történelem folyamán mindig olyan — kisebb vagy nagyobb — szociális közösséget jelentett, amelyek az egyéni termelési rendszerrel valamilyen formában a közös (kollektív) termelés gazdasági rendjét valósították meg. A jeruzsálemi gyülekezetben azonban nem volt szó semilyen formában arról, hogy a gyülekezet közös tulajdonba vette volna tagjainak a vagyonát abból a célból, hogy kollektív termelési valósítson meg. Ellenkezőleg hangsúly van azon, hogy minden gyülekezeti tag tetszése szerint megtarthassa vagyonát és saját tetszése szerint gyümölcsöztesse azt (v. ö. Csel. 5,4). Nem olvassunk arról sem, hogy egyes gyülekezeti tagok az egyéni tulajdonukban levő termelési eszközöket (pl földjeiket vagy egy-egy ipari berendezésüket) köztulajdonba adták volna közös termelés berendezése érdekében. A jeruzsálemi gyülekezetben csak arról volt szó, hogy egyes gyülekezeti tagok földjeiket eladták (nyilván a gyülekezetén kívül állóknak) és ily módon pénzzé tették, hogy ebből az összegből megélhetést biztosítsanak a „szegényeknek“ (talán olyanoknak, akik eredetileg nem voltak jeruzsálemi lakosok, de most mint gyülekezeti tagok Jeruzsálemben éltek és ott várták Krisztus eljöveteletét). A mögött pedig, hogy egyes gyülekezeti tagok eladták vagyonukat az a hit rejtőzött, hogy közel van Krisztus eljövetele s akkor egy új világekorszakban úgy is megváltozik minden.

és a testvéri szeretetnek e váltságában nyert új parancsolatá-hoz igazodik.

Nem feladatunk e helyen e rendelkezések részletezése. Csak arra kell rámutatnunk, hogy az Egyház szolgálatát a világ jelé az, ha egyfelől önmagán belül megvalósítja a testvéri közösség új rendjét, másfelől pedig tagjaiban építi a szeretet egymás terhére hordozó szolgálatát.

De feladata az Egyháznak a világ jelé az is, hogy az emberi együttélés erkölcsi feltételeit és követeléseit kidolgozza olyan szociális etikává, melynek normája a szeretet új parancsolatában gyökerező isteni igazság (iustitia) rendje.⁸

7. Ezzel kapcsolatban kell utalnunk arra a szolgálatra is, melyre az Egyház az állammal szemben van hivatva. Ez a szolgálat kettős.

Róm. 13. jól ismert igéj értelmében az Egyháznak tanúságot kell tennie arról, hogy az állam Istentől vette hatalmát, — akár elismeri ezt, akár nem. Eppen ebben van az emberek kezébe adott hatalomnak a magas méltósága, de egyuttal súlyos felelőssége. Ezért tartozik végső fokon a hatalomnak minden birtokosa felelőséggel Istennek. Ilyen értelemben a felsőbbség vagy általánosabban: minden állami hatalom gyakorlója »Isten szolgája«, aki Isten megbízásából és Isten felhatalmazásából gyakorolja hatalmát és teljesíti kötelességét. Ezt a kötelességet az apostol avval írja körül, hogy a felsőbbség »Isten szolgája a te javadra« (Róm. 13,4). Az Egyház feladata, hogy hirdesse az államhatalomnak ezt a méltóságát, azt ne kisebbítse, hanem a maga teljes valóságában állítsa oda az alattvalók szeme elé. De hirdesse hatalmának méltóságát és kötelességét az állam, a hatalom birtokosai felé. *Az Egyház feladata, kötelessége és küldetése, hogy állandóan tükröt tartson a hatalom birtokosai elé, melyben meglátják hatalmuk igazi méltóságát és igazi felelőséget, éppen azt, hogy csak akkor használják hatalmukat, helyesen és csak akkor töltik be kötelességüket, ha azt Isten szolgáiként gyakorolják és Istennek szolgálnak vele.* Ilyen értelemben feladata az államhatalomnak, hogy »viselje a kardot« és dicsérje a jót, büntesse a gonoszt, t. i. azt, ami Isten törvénye szerint jó, ill. gonosz.

Evvel kapcsolódik az Egyháznak a másik szolgálata az állam felé. Ez a szolgálat abból a különleges veszélyeztetettségből ered, melynek az állami szüntelenül ki van téve. Ez a veszélyeztetettség abban a kísértésben gyökerezik, mely állandóan arra csábítja a hatalom birtokosait, hogy függetlenítsék önmagukat Istentől, sőt istenítsék a hatalmat és annak birtokosát az államot. Az az államhatalom pedig, mely önmagát isteníti, szükségképpen bálványá, bibliai értelemben εἰδωλόθυρον -ná lesz. Az államhatalomnak ezt a démonikus veszélyeztetettségét ismerte már az első keresztyénség is, amint arról különösen az Apokalypsis tesz tanúságot. *Az önmagát istenítő, démonizált államhatalom pedig nemcsak függetleníti ma-*

⁸ Jelentős kísérlet ebben az irányban Brunner könyve: „Gerechtigkeit. Eine Lehre von den Grundgesetzen der Gesellschaft ordnung.“ Zürich, 1943.

gát Istentől, hanem egyenesen istenellenessé válik, küzd és hadakozik Isten ellen, hogy önmagát érvényesíteni és fenntartani tudja. Hogy mit jelent az ilyen démonikussá vált államhatalom, azt nemcsak a régmúlt példái (pl. a római birodalom császárkujtusza), hanem a legközelebbi múltnak (sőt jelennek) mindannyiunk előtt ismer: borzalmas emlékeztető esetei mutatják. Az Egyház feladata és küldetése a világhoz az, hogy ezt a veszedelmet necsak maga lássa meg, hanem állandóan megláttassa a hatalom birtokosaival és arra figyelmeztesse, attól óvja őket.

8 Küldetésének teljesítése során az Egyház éppen úgy, mint Krisztus minden egyes tanítványa ellenállásra talált a világban. Krisztus nem egyszer figyelmeztette tanítványait, hogy üldözni fogják őket (pl. Máté 5,11–12; 10,16–20) s hogy a világ »gyűlöli« őket (Ján 15,18; 17,14). *A tanítványnak éppen úgy, mint az Egyháznak vállalnia kell ezt a gyűlöletet és üldözést, mert csak így lehet az a tanítvány, aki nem feljebbvaló mesterénél (Máté 10,24), és csak úgy követi Urát, ha vállalja keresztjét is (Máté 16,24). Így lesz a tanítvány ott, ahol az Ura is van (Ján. 12,20; 14,3).*

Az Egyház szolgálata és küldetése a világ felé, hogy vállalja ezt a gyűlöletet és üldözést »a Krisztus nevéért«. *Isten terve a világgal az, hogy a kereszt által és a keresztől szóló íge »boldonsága« által mentse meg azokat, akik ezt az ígét hittel fogadják (I. Kor. 1,21). Ezért a legnagyobb szolgálat, amit az Egyház a világnak tehet, az, hogy vállalja és hirdeti ezt az ígét, s hogy maga is Krisztus keresztjében találja meg üdvösségét, békességét. Az Egyház küldetésének a végső summája az, hogy odaáll a kereszt alá Keresztelő János bizonyágtételével: »Ime, az Istennek ama báránya, aki elveszi a világ bűnét!« (Ján. 1,29).*

Ezek azok a legfontosabb pontok, melyekben az Egyház küldetését a világhoz körülírhatjuk. Első pillanatra talán csekélynek vagy éppen nem kielégítőnek látszik ez a szolgálat, mert hiszen nem ígéri, hogy egy új, a jelenleginél jobb és tökéletesebb világot formál, nem ígéri, hogy megszünteti ennek a világnak ránk nehezdedő szörnyűséges »zürzavarát« és nyomorúságát. Azonban Isten »terve« evvel a világgal nem az, hogy ezt a mi mostani világunkat formálja át az ő birodalmává és királyságává, noha királysága rejtve és titokzatosan már valóság azokban, akik új teremtéssé lettek Krisztusban. Krisztus gyülekezetének minden felelőssége e világgal szemben összefoglalatik abban, hogy óvásával és intésével, megterésre hívásával és bizonyágtételével Krisztusról felkínálja a hitetlen világnak a Krisztus által szerzett vájtátságot, mindaddig, amíg tetszeni fog Istennek, hogy ő maga foglaljon össze és újítson meg mindeneket, mennyieket és földieket egyaránt Krisztus Jézusban.

Ez az Isten terve a világgal: hogy Krisztusban, egyedül Krisztus Jézusban adjon neki békességet.

Dr. Karner Károly.